

6 Şubat 2023 Tarihli Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Eğitime Etkileri

Bilgi Notu - 1

Yazarlar

Umay Aktaş Salman
Burcu Meltem Arık
Ekin Gamze Gencer
Ezgi Tunca
Kayıhan Kesbiç
Özgenur Korlu
Sinem Sefa Akay

Koordinasyon

Ekin Gamze Gencer

Katkıda bulunanlar

Irmak Akıncı
Özge Balkız
Ayşe Beyazova
Meriç Dönmez
Gölbeyaz Durmuş
Serdar Güneri
Gökçen Karaman
Ayşen Köse
Aysel Madra
Işık Tüzün

İstanbul, Mart 2023

Referans için:

Aktaş Salman, U., Arık, B. M., Gencer, E. G., Tunca E., Kesbiç, K., Korlu, Ö. ve Akay, S. S. (2023, 14 Mart). 6 şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerin eğitime etkileri bilgi notu - 1. *Eğitim Reformu Girişimi*. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2023/03/6Subat2023TarihliKahramanmarasMerkezliDepremlerinEgitimeEtkileri_BilgiNotu_1.pdf

ERG Hakkında

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), ocuğun ve toplumun gelişimi için eğitimde yapısal dönüşüme nitelikli veri, yapıcı diyalog ve farklı görüşlerden ortak akıl oluşturarak katkı yapan bağımsız ve kâr amacı gütmeyen bir girişimdir. Yapısal dönüşümün ana unsurları, eğitimde karar süreçlerinin veriye dayalı olması, paydaşların katılımıyla gerçekleşmesi, her çocuğun kaliteli eğitime erişiminin güvence altına alınmasıdır.

2003 yılında kurulan ERG, Türkiye'nin önde gelen vakıflarının bir arada desteklediği bir girişim olmasıyla Türkiye sivil toplumu için iyi bir örnek oluşturur.

ERG alışmalarını, Eğitim Gözlemevi ve Eğitim Laboratuvarı birimleriyle yürütür, Öğretmen Ağı'nın yürütücülüğünü üstlenir.

ERG, Anne ocuk Eğitim Vakfı, Aydın Doğan Vakfı, Borusan Kocabiyik Vakfı, Elginkan Vakfı, ENKA Vakfı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Kadir Has Vakfı, Mehmet Zorlu Vakfı, MV Holding, Sabancı Üniversitesi, Tekfen Vakfı, Türkiye Vodafone Vakfı, Vehbi Koç Vakfı ve Yapı Merkezi tarafından desteklenmektedir.

Kurumsal destekçilerimiz

İçindekiler

Giriş	1
Deprem bölgesinde eğitim-öğretimin durumu	2
Eğitim-öğretime dönüş için yürütülen çalışmalar	6
Öğrencilere sunulan psikososyal destekler	7
Akademik destekler	8
Burs destekleri	9
Eğitim ortamlarının fiziki güvenliğinin sağlanması	9
Öğretmenlerin yer değiştirmesine yönelik kararlar	10
Öğretmen dayanışması	11
Öğretmenlerin ihtiyaçları	12
Atamalar ve yer değiştirmeye birlikte oluşacak ihtiyaçlar	13
Eğitime erişimi ve dönüşü özel önlem gerektiren gruplar	14
Erken çocukluk eğitimi	14
Özel gereksinimli çocuklar	15
Sığınmacı ve mülteci çocuklar	15
Abdal, Dom ve Roman çocuklar	16
Kız çocuklar	16
Köylerde yaşayan çocuklar	16
Takip ve destek mekanizmaları	17
Değerlendirme	18
Kaynakça	22

Giriş

Afetlerin çocuklar, gençler, öğretmenler ve eğitim sistemleri üzerindeki etkisi çok katmanlı ve uzun sürelidir. Yakın zamanda COVID-19 salgını, orman yangınları, seller, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşanan depremler eğitimi çeşitli şekillerde ve kimi açılardan köklü biçimde etkiledi.¹ İçinde bulunulan iklim ve biyolojik çeşitlilik krizleri nedeniyle yaşanan afetlerin etkisinin ve sıklığının artacağı biliniyor.² Bu krizler de göz önünde bulundurulduğunda, eğitimi etkili biçimde ve hak temelli yaklaşımla izlemenin önemi ile eğitimin içeriğini, ortamlarını ve diğer unsurlarını yeniden tasarlama ihtiyacının aciliyeti aşikardır. Afetlerin etkileri, her çocuğun hakkı olan nitelikli eğitimin kesintiye uğramasına, eğitim hakkının ihlaline yol açabiliyor. Bu hakkın hayata geçirilememesi, çocukları ihmal, istismar ve şiddet riskleriyle de karşı karşıya bırakıyor. Afetlerde okulların hasar görmesi veya yıkılması; okulların barınma, depolama alanı gibi eğitim amacı dışında kullanılması; afet riskini önlemeye ve azaltmaya dönük politikalara yeterince önem verilmemesi ve kaynak ayrılmaması nedeniyle eğitimde eşitsizlikler de derinleşiyor. Afetlerde eğitim alanına dikkatle ve çocuk hakları odağında yaklaşılmalı; eğitim, tüm çocuklar için erişilebilir, çocukların ihtiyaçlarına göre esnek ve olumsuz koşullara uygun olmalıdır.³ Afet döneminde ve sonrasında eğitim hakkının güvencede olması kritiktir ve eğitimin çocukları koruyucu bir mekanizma olarak rolü daha büyük önem kazanır. Eğitim hakkının ihlal edilmesini engelleyecek önlemler, ihlal durumlarında zamanında ve etkin hesap verebilirlik mekanizmaları elzemdir. Afet döneminde eğitime ilişkin tüm süreçler çocuk hakları ilkeleri doğrultusunda yürütülmelidir. Çocukların yaşama ve gelişme hakkı gözetilmeli, hiçbir çocuk ayrımcılığa maruz bırakılmamalı, kararlarda çocukların üstün yararı gözetilmeli, çocukların eğitimde karar alma ve öğrenme süreçlerine etkin ve anlamlı katılımları sağlanmalıdır.⁴

6 Şubat 2023 tarihli depremler fiziksel altyapının dayanıklılığının, güvenlik önlemlerinin ve afetlere hazırlığın önemini bir kez daha gösterdi. ERG olarak depremin eğitime etkilerini belirli aralıklarda yayımlayacağımız notlar ve raporlarda ele alacak ve kamuoyuyla paylaşacağız. Bu ilk bilgi notunda, deprem bölgesinde ve göç edilen illerde eğitim açısından mevcut durum ve ihtiyaçlar değerlendiriliyor. Bu çerçevede, kamu kurumlarının çalışmaları ile sivil toplum örgütlerinin (STÖ) saha raporları incelendi. Eğitim ve çocuk alanında çalışan kuruluşlarla yapılan toplantı ve görüşmelerden elde edilen bilgilerden yararlanıldı. Birbirimizi ve yeryüzünü tüm

---

¹ Tunca vd., 2022; Feriver ve Arık, 2021; Kıyğı, 2021; Arık ve Aktaş Salman, 2020-2021; Aktaş Salman, 26 Ağustos 2020.

² Pörtner vd., 2022.

³ INEE, 2010.

⁴ The Committee on the Rights of the Child, 2008.

öğeleriyle gözettiğimiz, farklılıkları kucakladığımız, sürdürülebilir bir dünyanın yolunun eğitimden ve dayanışmadan geçtiğine inanıyoruz. Bu doğrultuda, ERG web sitesi içinde çocuğun bütünsel gelişimini ve iyi olma hâlini önceliklendiren eğitim odağında [Afet Döneminde Eğitim](#) başlıklı özel bir sayfa hazırlandı. Bu sayfada, afet öncesine ve sonrasına dair veriler, sahadan bilgiler yer alıyor. Ayrıca, çocuğun bütünsel gelişimini ve iyi olma hâlini önceliklendiren eğitim hizmetleri ve eğitimin onarıcı, iyileştirici, koruyucu, önleyici işlevlerini yerine getirebilmesine yol gösterebilecek uygulamalar, politikalar, kaynaklar da bulunuyor. Bilgi notları ve web sayfasıyla depremin eğitime etkilerinin izlenmesine, değerlendirilmesine ve eğitimin onarıcı işlevine katkı sunmayı amaçlıyoruz.

Deprem bölgesinde eğitim-öğretimin durumu

6 Şubat 2023'te gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerin etkisi çocuklar ve eğitim açısından da son derece ağır oldu. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), depremin yaşandığı gün çalışmaların koordinasyonunun sağlanması için Bakanlık bünyesinde [kriz masası](#) oluşturdu. İllerdeki kriz masalarında MEB genel müdür ve daire başkanlarının yanı sıra depremden etkilenmeyen bazı illerin millî eğitim müdürleri görevlendirildi. 2022-23 eğitim-öğretim yılının ikinci dönemi Türkiye genelinde ertelendi, [ara tatil iki hafta uzatıldı](#). Deprem bölgesi dışında kalan 71 ilde eğitim-öğretim [20 Şubat](#) tarihinde başlatıldı.⁵ Bölgedeki 10 ilin⁶ (Şanlıurfa, Gaziantep, Adana, Diyarbakır, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Adıyaman, Osmaniye ve Kilis) depremden etkilenme durumlarına göre [üç ayrı kategori belirlendi](#). Bu illerde eğitim-öğretime geçişin ilçe ve okul bazlı yürütülmesine, okul binalarının sağlamlık raporlarına göre eğitim-öğretime başlanmasına karar verildi. Birinci kategoride yer alan Diyarbakır, Kilis ve Şanlıurfa'da 1 Mart tarihi itibarıyla eğitim-öğretime başlandı.⁷ Bu kategoride yer alan Adana ilinde ise mevcut koşullar sebebiyle okulların açılması [13 Mart'a ertelendi](#). Eğitim-öğretime, ikinci kategoride yer alan Gaziantep ve Osmaniye'de 13 Mart'ta, üçüncü kategoride yer alan Adıyaman, Malatya, Kahramanmaraş ve Hatay'da ise 27 Mart'ta başlanması [kararlaştırıldı](#). Bölgede hasar görmeyen pansiyonlu okullar, öğretimevleri, uygulama otelleri, okullar ve spor

⁵ Özel okulöncesi eğitim kurumlarının 13 Şubat itibarıyla eğitime başlamasına karar verildi.

⁶ Elazığ depremden etkilenmiş olsa da ilk etapta OHAL ilan edilen iller arasına alınmadı, 15 Şubat 2023'te yapılan Valilik açıklamasına göre "Genel Hayat Etkili Afet Bölgesi" olarak ilan edildi. Bu nedenle MEB'in deprem bölgesine yönelik aldığı kararların yalnızca bir kısmı Elazığ'ı kapsıyor, kamuoyuyla paylaşılan veriler içinde Elazığ'a ilişkin hizmetler yer almıyor.

⁷ Özer, 2023.

salonları [konaklama](#) için kullanıma açıldı. Mesleki eğitim uygulama otelleri, öğretmenleri ve meslek liselerindeki seyyar mutfak altyapıları kullanılarak oluşturulan [yemek hizmet noktalarında sıcak yemek servisi](#) sağlanmaya başlandı. Meslek liselerinde çadır, uyku tulumu, soba, battaniye üretildi ve deprem bölgesine gönderildi.⁸

MEB'in yanı sıra çok sayıda sivil toplum örgütü (STÖ) de özellikle psikolojik ilk yardım ve psikososyal destek çalışmalarına hızla başladılar ve deprem bölgesinde hem insani yardım kapsamında hem de depremden etkilenen çocukların desteklenmesi amacıyla programlar başlattılar.

Depremden en çok etkilenen 10 ilde yükseköğretim öncesi kademelerde, 2021-22 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre toplam 12 bin 550 okul, 3 milyon 972 bin 75 öğrenci ve 209 bin 719 öğretmen bulunuyordu. Bu bölgelerde bulunan mülteci öğrenci sayısı ise 358 bin 376'ydı. Tablo 1'de illere göre okul, öğrenci ve öğretmen sayıları yer alıyor. Eylül 2022⁹ verilerine göre, 3 milyon 972 bin 75 öğrencinin 365 bin 331'i okulöncesi eğitim, 1 milyon 219 bin 578'i ilköğretim, 1 milyon 151 bin 625'i ortaokul ve 1 milyon 235 bin 541'i ortaöğretim [kademelerinde](#) eğitime kayıtlıdır.¹⁰

---

⁸ Özer, 2023.

⁹ Afet öncesi deprem bölgesine dair en güncel veriler [MEB \(2022\)](#)'de yer alıyor. Bu kaynak 2021-22 eğitim-öğretim yılına ilişkin verileri içeriyor. Bu nedenle 2022-23 eğitim-öğretim yılı verileriyle aralarında farklılıklar olabilir, bu verilerle ortaya konan durum deprem bölgesinde afet öncesi durumu tam olarak yansıtmayabilir. MEB'in 2022-23 eğitim-öğretim yılı istatistiklerini Eylül 2023'te yayımlaması bekleniyor.

¹⁰ Ortaokuldaki 27 bin 663 öğrenci ve ortaöğretimdeki 266 bin 600 öğrenci açıköğretim kurumlarına kayıtlıdır.

Tablo 1: İllere göre okul, öğrenci, mülteci öğrenci ve öğretmen sayıları

	Okul sayısı	Öğrenci sayısı			Mülteci öğrenci sayısı **	Öğretmen sayısı
		Kız	Oğlan	Toplam *		
Şanlıurfa	2.620	355.482	400.063	755.545	67.990	34.761
Gaziantep	1.539	340.883	367.171	708.054	99.295	33.797
Adana	1.456	275.165	297.499	572.664	44.158	30.828
Diyarbakır	1.892	253.429	275.529	528.958	4.734	27.703
Hatay	1.558	242.620	258.905	501.525	71.834	27.840
Kahramanmaraş	1.105	157.497	168.519	326.016	25.381	18.184
Malatya	823	90.904	97.650	188.554	7.839	12.808
Adıyaman	852	85.697	94.835	180.532	6.004	11.189
Osmaniye	497	72.274	78.528	150.802	9.852	9.230
Kilis	208	28.941	30.484	59.425	21.289	3.379
Toplam	12.550	1.902.892	2.069.183	3.972.075	358.376	209.719

Kaynak: [MEB \(2022\)](#) ve [MEB HBÖGM \(2022\)](#) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplanmıştır.

* Açıköğretim öğrencileri toplam öğrenci sayısına dahildir. Toplam 294 bin 263 öğrenci açıköğretim kurumlarına kayıtlıdır.

** Mülteci öğrenci sayısı, toplam öğrenci sayısına dahil değildir.

Tablo 2’de ise 5-17 yaş arasında eğitim dışındaki (herhangi bir kademedeki okula kayıtlı olmayan) yaklaşık çocuk sayısı paylaşılıyor. Buna göre, 2021-22 eğitim-öğretim yılı verilerine göre, 5-17 yaş grubunda yaklaşık 203 bin 483 çocuk eğitim dışındaydı. Bu çocukların %51,7’si kız, %48,3’ü oğlan çocuktur. 2021-22’de, depremden etkilenen bölgede 358 bin 376 mülteci çocuk eğitime devam ediyordu, ancak bu illerde kaç mülteci çocuğun yaşadığına dair veriler ve il bazlı okullulaşma oranları paylaşılmadığı için deprem bölgesinde kaç mülteci çocuğun eğitim dışında

olduğuna dair net bir hesaplama yapılamıyor. Türkiye'de yaşayan eğitim çağındaki mülteci çocukların okullulaşma oranı (%67,55) dikkate alındığında, bölgede deprem öncesinde de eğitim sisteminin dışında kalan mülteci ocuk sayısının kritik düzeyde olduğu varsayılabilir. Tablo 1 ve Tablo 2'deki veriler, depremin etkilerinin ölçeğini göstermesi ve alınması gereken önlemlerin niceliği ile niteliği bakımından kritiktir.

Tablo 2: İllere göre 5-17 yaş arasında eğitim dışındaki yaklaşık ocuk sayısı

	5 yaş	6-9 yaş	10-13 yaş	14-17 yaş
şanlıurfa	16.874	1.704	3.464	34.255
Gaziantep	15.286	3.134	3.224	20.499
Adana	10.751	2.173	1.512	12.830
Diyarbakır	2.476	1.237	1.482	21.645
Hatay	1.726	1.574	2.045	10.845
Kahramanmaraş	6.045	1.677	1.699	8.281
Malatya	2.023	605	484	1.411
Adıyaman	1.095	719	677	2.891
Osmaniye	1.818	512	376	2.697
Kilis	418	162	160	997
Toplam	58.511	13.496	15.124	116.352

Kaynak: [MEB \(2022\)](#) ve [TÜİK \(2022\)](#) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplanmıştır.

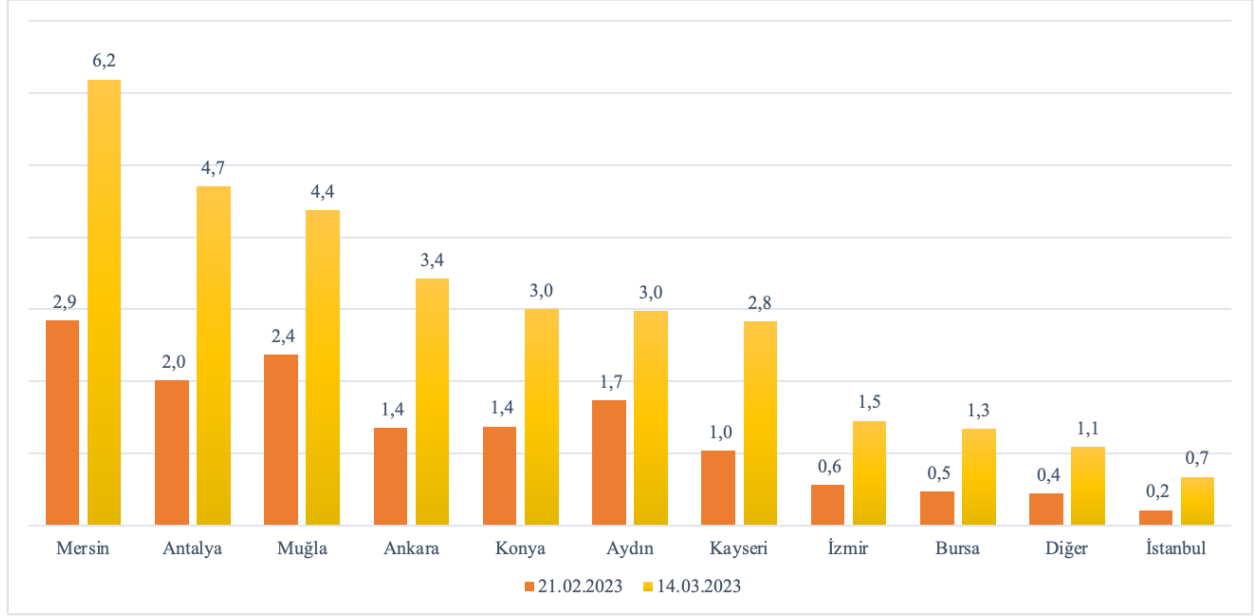
Eğitim-öğretime dönüş için yürütölen çalışmalar

Eğitim-öğretimin onarıcı, iyileştirici, koruyucu ve önleyici rolleri açısından, depremden etkilenen çocukların okula dönebilmesi, eğitim-öğretime ilişkin rutinlerinin gecikmeden başlaması çok önemlidir. Afet süreçlerinde okullar aracılığıyla, çocukların yanı sıra eğitimcilerin, ailelerin ve toplulukların iyi olma hâlleri de doğrudan desteklenebilir. Afetlerde okula dönüş, deprem bölgesinde okulların fiziksel güvenliklerinin sağlanarak açılmasıyla, geçici barınma alanlarında çocuk dostu mekânların oluşturulmasıyla ya da afetten etkilenen öğrenci ve öğretmenlerin bölge dışındaki okullara devam etmeleriyle sağlanabilir.

Deprem bölgesinde kalmaya devam eden öğrencilerin hasar almayan okullarda eğitimlerine devam edebilmeleri için MEB bölgede [hasar tespit çalışmalarına başladı](#). Çadır merkezleri, konteyner merkezleri, yurtlar gibi konaklama alanlarında yaşayan öğrenciler de [taşımalı eğitim](#) kapsamına dahil edildi. Depremden etkilenen 10 ilde [93 hastane sınıfı açıldı](#). Bölgede 9 Mart itibarıyla [396 okulöncesi eğitim çadırı](#), Millî Savunma Bakanlığı işbirliğiyle toplam [203 Mehmetçik Okulu](#), [32 özel eğitim çadırı](#) açıldı. MEB, bunların yanı sıra deprem bölgesindeki illerdeki okullara kayıtlı öğrencilerin "yerleşim yeri adresine bakılmaksızın" ve "hiçbir şart aranmadan" Türkiye'nin her yerinde eşdeğer okul türüne [nakillerinin yapılmasını](#) mümkün kıldı. MEB'in açıklamasına göre 14 Mart 2023 itibarıyla [242 bin 904](#) öğrenci deprem bölgesi dışında bulunan illerdeki okullara nakil oldu. Bölge içi yer değiştirmelere ilişkin veriler ise kamuoyuyla henüz paylaşılmadı. Nakilleri gerçekleştirilen öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerinin sürekliliğini sağlamak amacıyla Bakanlık tarafından görevlendirilen gönüllü öğretmenlerden "[Depremden Etkilenen Öğrencileri Takip ve İzleme Grubu](#)" oluşturuldu. İzleme grubu en az ayda bir olmak üzere belirli aralıklarla deprem bölgesinden nakil gelen öğrencilerin bulunduğu okulları ziyaret edecek, ihtiyaçların tespiti ve bu ihtiyaçların giderilmesi için ilgili birimlerle işbirliği yaparak çözümler üretilmesi sağlayacak.

Grafik 1'de afet bölgesinden farklı illerdeki okullara nakil olan öğrencilerin nakil oldukları ildeki 6-17 yaş çocuk nüfusuna oranı görölmöyor. Bu oran, ilde çocuklara yönelik kamu hizmetleri üzerinde afet göçleriyle oluşan yoğunluğu izlemek için bir gösterge olarak kullanılabilir. Buna göre, 14 Mart 2023 itibarıyla nakil öğrenci sayısının 6-17 yaş çocuk nüfusu içindeki yoğunluğunun en yüksek olduğu il Mersin'dir (%6,2). İlk verinin yayımlandığı ve 71 ilde eğitim-öğretim yılının başladığı 21 şubat 2023 tarihindeki durumla 14 Mart 2023 tarihindeki durum karşılaştırıldığında ise tüm illerde nakil öğrenci yoğunluğunun arttığı, afet bölgesinden nakil öğrenci göçü devam ettiği görölmöyor.

Grafik 1: İllere göre nakil olan öğrencilerin ildeki 6-17 yaş grubu çocuk sayısına oranı (%)

Kaynak: [MEB \(2023, 21 Şubat\)](#), [MEB \(2023, 14 Mart\)](#) ve [TÜİK \(2022\)](#) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

Öğrencilere sunulan psikososyal destekler

Eğitim-öğretime hızla başlanabilmesine yönelik çalışmalarının yanı sıra MEB öğrenciler için psikososyal destek programlarına da ağırlık verdi. Rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlardan oluşan [Psikososyal Destek Müdahale Ekipleri](#), 10 ilde ihtiyaçlar doğrultusunda görevlendirilerek sahada çalışmalara başladı. MEB, 10 Şubat 2023 tarihinde [Deprem Sonrası Psikolojik Destek Eylem Planını](#) açıkladı. Eylem planında yer alan ve sahada uygulanmak üzere hazırlanmış olan psikolojik ilk yardım (PİY) dokümanları, deprem ve kayıp-yas konularına ilişkin psikoeğitim programları, broşür, hikâye kitapları, sunu içerikleri, [Travmatik Yaşam Olayları Sonrası Ailede ve Okulda Psikolojik Sağlamlık](#) kitapları internet sitesinde paylaşıldı. Deprem bölgesinde oluşturulan [psikososyal destek merkezlerinde](#) rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlar ile özel eğitim öğretmenleri tarafından çocuklara destek sağlanmaya başlandı. Etkinlik çadırlarına [psikososyal destek kitleri](#) ve [Deprem ve Psikolojik Travma bilgilendirme broşürleri](#) gönderildi. Deprem bölgesinden diğer illerdeki yurt, pansiyon, otel gibi yerlere yerleştirilen öğrencilere ve ailelerine [Psikolojik İlk Yardım Programı](#) uygulandığı belirtildi. 28 Şubat itibarıyla, 4 bin 720 rehber öğretmen/psikolojik danışmanın

görev aldığı 418 psikosozal destek çadırı kurulduğu [açıklandı](#). MEB Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA) üzerinden de “çocuk ve ergenlerde kayıp ve yas süreci” ile “afet sonrası ruh sağlığı” konulu seminerler [hazırlandı](#). MEB’in yanı sıra [Afet Çocuk Sivil Koordinasyon Ekibi](#) öğretmenler ve okul psikolojik danışmanları için depremin ardından kendilerinin ve öğrencilerinin iyi olma hâllerini desteklemelerini kolaylaştırmak amacıyla [Deprem Sonrası Dönemde Öğretmenin Alet Çantası](#) hazırladı. Özel eğitim desteğine ihtiyacı olan çocuklar içinse “[özel eğitim destek çadır ve alanları](#)”nda gönüllü özel eğitim öğretmenleri ve rehber öğretmen/psikolojik danışmanlarla çalışmalar yapıldığı açıklandı. Bölgede bulunan özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin [destek eğitim raporlarının geçerlilik süresi](#) bir yıl uzatıldı. Böylelikle öğrencilerin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden aldıkları destek eğitim hizmetlerine erişimlerinin rapor yenileme süreçleri nedeniyle kesintiye uğramasının önüne geçildi.

Depremden doğrudan etkilenmeyen 71 ilde ise eğitim-öğretimin başladığı 20 Şubat itibarıyla tüm okullarda ve kademelerdeki öğrencilere yönelik hazırlanan [Deprem Psikoeğitim Programları](#) uygulanmaya başlandı. Programların [Psikosozal Destek Eylem Planı Uygulama Esasları](#) çerçevesinde altı aşamalı şekilde öğrenci, veli, öğretmen ve diğer bireylere yönelik yürütüleceği paylaşıldı.

Akademik destekler

Akademik destek kapsamında özellikle belirli kademelerdeki öğrencilerin takibi ve sınavlara hazırlıkları önceliklendirildi. 2011’deki Van ve Erciş depremleri ile COVID-19 salgını dönemlerine benzer şekilde, 2023 depremlerinden sonra da merkezi sınavlara girecek 8 ve 12. sınıf öğrencilerinin desteklenmesi ön planda tutuldu. 2023 yılı Liselere Geçiş Sistemi (LGS) sorularına 8. sınıfın, Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) sorularına 12. sınıfın [ikinci dönem konularının dahil edilmeyeceği](#) açıklandı. Bunun yanında deprem bölgesinden olan öğrencilerin tüm kırtasiye malzemelerinin ve 8. ve 12. sınıftaki öğrencilerin ihtiyaç duyduğu [ders kitapları ve yardımcı kaynakların](#) Bakanlık tarafından karşılanacağı, 717 noktada [destekleme ve yetiştirme kursları](#) açıldığı bildirildi. Deprem bölgesindeki öğrencilerin TRT EBA içeriklerini takip edebilmeleri için konteyner ve okullardaki sınıflara [13 bin 60 televizyon](#) kurulduğu paylaşıldı. Başka illere göç etmiş olsalar dahi deprem bölgesinden tüm öğrenciler için ikinci dönemde [devam koşulu kaldırıldı](#), devamsızlığa bağlı sınıf tekrarının önüne geçildi.

Burs destekleri

Öğrencilere maddi destek kapsamında özel öğretim kurumlarındaki [%3 burslu öğrenci kabul etme şartının %10'a çıkarılmasına](#) ve %7 kontenjanın depremden etkilenen illerden nakil yaptıran öğrenciler için kullanılmasına karar verildi. Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa ve Adana'daki özel okulların da kontenjan artırımı yapması hem bölgeden ayrılan ve hem de bölgede kalan öğrencilerin bu düzenlemeden faydalanmasını mümkün kılıyor. Türkiye Özel Okullar Derneği (TÖZOK), Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği (TODER), Özel Eğitim Derneği (ÖZDER), Özel-Öğretim Derneği (ÖZDEBİR), Özel Öğretim Kurumları Birliği (ÖZKURBİR), Ankara Eğitim Platformu ve Ege Bölgesi Özel Okulları Derneği "[misafir öğrenci](#)" projesi başlattı. Bu kurumlara bağlı Türkiye'nin farklı illerindeki 3 bin 100 özel okulda 33 bin 596 kontenjan açıldı. Deprem bölgesindeki 10 ilde yaşayan öğrenciler, 2022-23 eğitim yılının ikinci döneminin sonuna kadar eğitim, yemek ve kitap masrafları karşılanarak tam burslu olarak bu okullarda eğitim alabilecekler.

Depremler sebebiyle annesini veya babasını ya da vasisini kaybeden her kademedeki öğrencilere örgün öğretime devam etmek şartıyla [aylık eğitim desteği](#) verileceği de açıklandı. Burslu okuyan öğrencilerin aynı ilde veya başka ilde bulunan okul pansiyonlarında parasız yatılığa yerleştirilmeleri veya özel öğretim kurumlarına nakil olmaları hâlinde bu kapsamda ödenen bursları 2022-23 eğitim öğretim yılı sonuna kadar [kesilmeyecek](#). Bu desteklerin yanı sıra çok sayıda STÖ de deprem bölgesinden olan öğrencilere burs olanakları sunmaya başladı.

Eğitim ortamlarının fiziki güvenliğinin sağlanması

Deprem bölgesindeki tüm okul binalarının hasar tespit çalışmaları MEB ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı işbirliğiyle yapılıyor. 13 Şubat tarihli açıklamada bölgede Bakanlığın 20 bin 868 binasının bulunduğu, bunlardan [24'ünün yıkıldığı ve 83'ünün de ağır hasarlı olduğu](#) paylaşıldı. Hasar tespit raporlarının Şubat ayının sonuna kadar hazırlanacağı ve tüm okulların hasar tespit raporları alınmadan eğitimin başlatılmayacağı açıklandı. Eğitim kurumlarının hasar tespit çalışmalarına ilişkin kamuoyuyla henüz bir rapor paylaşılmadı.

Deprem bölgesi dışındaki illerde bulunan okul binalarının güvenliğine yönelik çalışmalar da önemini koruyor. Jeoloji Mühendisleri Odası'na (JMO) göre Türkiye'de fay hatlarının [yüksek risk alanı içinde 4 bin 159 okul bulunuyor](#). JMO, MEB'in bu okulları aciliyet bakımından sıralayıp

gözden geçirmesini, sakıncalı alanlar üzerine inşa edilmiş ya da zayıf okul binalarını güvenli alanlara taşımasını ve ülkedeki tüm okul binalarının deprem performans analizlerini yaparak sonuçları kamuoyuyla paylaşmasını öneriyor. 18 Şubat tarihinde deprem bölgesi dışındaki 71 ilde riskli okullar tahliye edilmeye başlandı. İstanbul Valiliği İstanbul'da [93 riskli okul](#) bulunduğunu açıkladı, bu okullara kayıtlı öğrencilerin depreme güvenli okullara nakledilerek eğitim-öğretim görmeye devam edeceklerini ve ihtiyaç hâlinde taşınmalı eğitim kapsamına alınacaklarını paylaştı. İstanbul'un ardından farklı il ve ilçelerde de riskli bulunan okulların tahliye edileceği ve öğrencilerin farklı okullarda eğitim-öğretime devam edeceği ifade edildi. 6 Mart 2023 itibarıyla [İzmir](#), [Manisa](#), [Muğla](#), [Tekirdağ](#), [Kayseri](#), [Aksaray](#), [Hakkari](#), [Mersin](#), [Bursa](#) ve [Mardin](#)'de bazı okulların tahliye edildiği bilgisine ulaşıldı.

Öğretmenlerin yer değiştirmesine yönelik kararlar

Deprem öncesindeki en güncel verilere göre¹¹ deprem bölgesinde [209 bin 719 kadrolu ve sözleşmeli öğretmen](#) görev yapıyordu. Ocak 2023'te ise bölgede [12 bin 289 ücretli öğretmen](#) görev yaptığı paylaşılmıştı. Millî Eğitim Bakanının, Eğitim-Bir Sen, Türk Eğitim-Sen, Eğitim-Sen ve Eğitim-İş [sendikalarının temsilcileriyle buluşması](#)nın ardından, yılda iki kez yapılabilen [mazeret tayini hakkının deprem nedeniyle üçe çıkarılmasına](#) karar verildiği açıklandı. Bu kapsamda, deprem nedeniyle Olağanüstü Hâl (OHAL) ilan edilen illerde MEB personelinden eşini veya çocuğunu deprem nedeniyle kaybedenler ile kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin (eş, çocuk, anne, baba) bulunduğu ilde tedavisinin mümkün olmadığını belgelendirenler yer değiştirme başvurusu yapabilecekler. Bugüne kadar tayin talebinde bulunan bin 80 öğretmenin nakili diğer illere gerçekleştirildi. Yer değiştirme başvuruları ise 17 Mart'a kadar uzatıldı. Eğitim sendikaları ise bu hakkın evi yıkılan, hasarlı olan, barınma sorunu bulunan, kayıpları nedeniyle travma yaşayan öğretmenleri kapsamadığını, tanınan [tayin hakkının sınırlı ve yetersiz olduğunu ifade ediyor](#). Eğitimde Görme Engelliler Derneği de yer değiştirme hakkı kapsamına engelli öğretmen ve MEB personelinin alınmadığına dikkat çekerek deprem sonrasında engelli bireylerin kentlerde hayatını bağımsız bir biçimde devam ettirmelerinin güçleştiğini [belirtiyor](#).

MEB ayrıca, 1, 2 ve 3. hizmet alanlarında görev yapan öğretmenlerin de [zorunlu çalışma yükümlülüğünü](#) bir yıl erteledi. Eğitim-Sen, depremden etkilenen iller dışından gelen gönüllü öğretmenlerin görev süresi belli olarak geçici görevlendirmeye atanmasını, depremin yaşandığı

---

¹¹ MEB, 2022.

kentlerde konteyner ve çadır kentlerin bir an önce tamamlanmasını, tüm yurttaşların, öğrencilerin ve eğitim çalışanlarının içme suyu, beslenme ve barınma gereksinimlerini karşılayacak biçimde okulların açılışına kadar hazır hâle getirilmesini [talep ediyor](#). Türk Eğitim-Sen ise, bölgeye yeni atanacak öğretmenler için atama takvimin bir an önce açıklanması gerektiğini dile getiriyor. Ayrıca elverişsiz bölgelerde ve deprem bölgesinde görev yapan öğretmenler için "[Zorunlu Hizmet Tazminatı](#)" verilmesini talep ediyor.

Öğretmen dayanışması

Türkiye'nin farklı illerinden ve deprem bölgesinden öğretmenler bu süreçte arama kurtarmadan, koordinasyona kadar pek çok alanda önemli sorumluluklar üstlendiler. 2021'in "Afet Eğitim Yılı" ilan edilmesiyle her ile yaygınlaştırılan [Arama Kurtarma Birimi](#) (MEB AKUB) ekipleri, afet ve acil durumlarda görev almak üzere "Arama, Kurtarma ve Tahliye" ve "Arama Kurtarma Ekibi" eğitimlerini tamamlayan personelden oluşturuluyor. MEB AKUB bünyesindeki [4 bin 526 öğretmen ve 149 okul sağlığı hemşiresi](#), AFAD ve diğer arama kurtarma ekiplerinin koordinasyonunda bölgedeki arama kurtarma çalışmalarına depremin ilk gününden başlayarak destek verdi. 24 Şubat itibarıyla bölgede [2 bin 216 MEB AKUB personeli](#) çalışmalara destek vermeye devam ediyor.

Öğretmen dayanışma ağları da ihtiyaçları karşılama ve çözüm üretmede sahada önemli çalışmalar gerçekleştiriyorlar. Bu süreçte, meslektaş örgütlenmesinin önemi bir kez daha görüldü. Öğretmenlerin aralarındaki dayanışma ağları güçlendi.

Öğretmenlerin, meslektaşları ve farklı disiplinlerden kişi ve kurumlarla bir araya gelerek güçlendiği bir paylaşım ve işbirliği ağı olan Öğretmen Ağı'na dahil olan Mersin, Adana, Kahramanmaraş, Malatya, Şanlıurfa ve Hatay'daki Değişim Elçisi¹² öğretmenlerden oluşan bölgesel topluluk, depremin ilk anından itibaren hem birbirleriyle hem de depremden etkilenen bölgelerdeki diğer öğretmenlerle acil ihtiyaçların temini ve psikososyal destek için dayanışma içinde oldu. Depremin üçüncü gününde, doğru bilgiye erişimde sorun yaşandığını saptayan bir grup öğretmen, ihtiyaçların ve kaynakların teyit edilmesi ve doğru bilginin dolaşıma sokulması amacıyla küçük bir ekip kurup, Whatsapp gruplarına gelen çeşitli bilgilerin teyitlenerek yaygınlaştırılması görevini üstlendi. Mersin'deki Değişim Elçileri'nin geliştirdiği Mobil Psikososyal Destek Programı, Mersin İl Millî Eğitim Müdürlüğü AR-GE işbirliğiyle uygulanmaya başlandı. Program, İskenderun Limanı'nda bulunan bir gemiye yerleştirilen, depremden

---

¹² Öğretmen Ağı içinde yer alan Ağı'nın sürdürülebilirliğini sağlayan, meslektaşlarıyla birlikte çeşitli uygulama ve programlar geliştiren öğretmenler.

etkilenen çocuklara, ebeveynlere ve gemide çalışan yaklaşık bin kişiye uygulanıyor. Programın depremden etkilenen başka bölgelerde de uygulanması için çalışmalara devam ediliyor.

Öğretmen Akademisi Vakfı (ÖRAV) ise 334 öğretmenden oluşan iletişim grubuyla arama kurtarma, bilgi akışı ve lojistik koordinasyonuna destek oldu. Deprem bölgesindeki psikososyal destek çadırlarında gönüllü görev alan ÖRAV öğretmenlerine süpervizyon desteği verildi. Öğretmenlerin duygularını rehber ve psikolojik danışman meslektaşlarıyla telefonda paylaşabilecekleri [Duygudaşlık Servisi](#) hayata geçirildi. Depremi yaşayan öğretmenlere destek olmak, acılarını paylaşmak, geçmiş olsun demek için [Dilek Panosu](#) oluşturuldu. Deprem sonrasında öğretmenlerin süreci daha sağlıklı yürütebilmesi için, sorularını iletebilecekleri [soru-cevap panosu](#) oluşturuldu. Okuldaki öğretmenlere, yöneticilere yönelik blog yazıları, videolar yayımlandı. Çevrimiçi olarak [Birlikte İyiyi Seminerleri](#) başlatıldı.

Köy Okulları Değişim Ağı (KODA) da depremden doğrudan etkilenmiş bölgelerde yaşayan topluluk üyelerinin ihtiyaçlarını tespit etmek ve gidermek üzere bir destek ağı oluşturdu. Ayrıca kırsaldaki öğretmenlere psikososyal destek ve okula dönüş üzerine eğitimler verdi.

Başka Bir Okul Mümkün Derneği (BBOM), öğretmenlerin birlikte ve birbirinden öğrendiği, katılımcı ve barışçıl bir öğrenme alanı olan BBOM Öğretmen Köyü'nde buluşmalar başlattı. Öğretmenlerin diğer meslektaşlarıyla bir araya gelerek, birbirlerini destekledikleri ve sosyal duygusal becerilerini güçlendirdikleri Öğrenme Ortaklığı Programı depremin ardından "[Birlikte İyileşiyoruz](#)" temasıyla hayata geçirildi. Program, öğretmenlerin depremin kendilerinde yarattığı etkilerini anlamalarını, duygusal regülasyonlarını sağlayabilmelerini ve çocukların farklı travmaları için onlara destek olabilmelerini amaçlıyor. Afet ve toplumsal travmalar gibi sarsıcı olayların ardından [erken çocukluk](#) ve [ilkokul](#) döneminde çocukların nasıl destekleneceğiyle ilgili iki ayrı rehber Türkçeye çevrilerek yayımlandı.

Öğretmenlerin ihtiyaçları

Depremin ardından Öğretmen Ağı, deprem bölgesindeki öğretmenlere, Türkiye'nin farklı illerinden ağda yer alan Değişim Elçisi öğretmenlere ve il millî eğitim müdürlükleri, STÖ'ler gibi paydaşlarına 24 Şubat 2023 tarihinde bir ihtiyaç anketi yolladı. Bu ankete gelen cevaplar hem deprem bölgesindeki hem de bölge dışındaki ihtiyaçlara yönelik önemli konulara dikkat çekiyor. Anket sonuçlarına göre öğretmenler, dayanışma ve yardımın sürdürülebilirliğine, psikososyal desteğe, buldukları okullarda ve mekânlarda kendilerini güvende hissetmeye, afet ve deprem yönetimi konusunda güçlenmeye, öğrencileriyle yapacakları psikososyal destek çalışmalarında etkili kaynaklara erişmeye ihtiyaç duyuyorlar. Şubat ayının sonlarında iletilen ihtiyaçlar arasında

barınma, kıyafet, erzak gibi kişisel ihtiyaçlar; kırtasiye, bilgisayar gibi eğitime dair fiziksel ihtiyaçlar bulunuyor.

Öğretmen Ağı ve ÖRAV'ın sahadan topladığı bilgilere ve saha gözlemlerine göre deprem bölgesinden göç eden çok sayıda öğretmen var. Afet bölgesine yakınlığı nedeniyle Mersin, deprem sonrasında en fazla göç edilen illerden biri oldu. MEB'in paylaştığı nakil olan öğrenci verilerinde de bu durum görülüyor. Ek olarak, Öğretmen Ağı saha gözlemleri Mersin'e öğretmen göçünün de yoğun olduğuna işaret ediyor. Öğretmen Ağı, öğretmen ve öğrencilerin artçı sarsıntılardan etkilenen Mersin'deki okullarda kendilerini güvende hissetmedikleri, okul binalarının güvenliğiyle ilgili kaygı duydukları ve bunun da devamsızlığa yol açtığını paylaşıyor. Benzer kaygıların deprem bölgesinde 1 Mart itibarıyla eğitime başlanan Şanlıurfa, Kilis ve Diyarbakır'da da yaşandığı haberlere [yansdı](#). Kilis'te öğrencilerin kapalı alan korkularını azaltmak için okul bahçelerinde etkinlikler [gerçekleştirildi](#).

Hem göç eden öğretmenlerin hem de bölgede kalan öğretmenlerin barınma, ulaşım, kişisel hijyen gibi temel ihtiyaçları ile psikososyal desteğe olan gereksinimleri devam ediyor. Öğretmenlerin yaşam koşullarının niteliği, desteklerin sürdürülebilirliği vb. konularda nasıl bir planlama yapıldığının açıklanması önemlidir. Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası da deprem bölgesindeki özel okullarda çalışan öğretmenlerin iş bulma ve barınma sorununa dikkat çekiyor. Sendika deprem bölgesindeki illerdeki [özel öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin](#) diğer illerdeki kamu veya özel öğretim kurumlarında istihdamına yönelik Millî Eğitim Bakanlığı'na acil çözüm çağrısı yaptı. Özel okul, kurs ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışanlar arasında bölgeyi terk edenlerin barınma ve gittikleri yerlerde iş bulma sorunları olduğunu paylaştı.

Atamalar ve yer değiştirmeye birlikte oluşacak ihtiyaçlar

Bölgeden ayrılan öğretmenlerin yerine atanacak yeni öğretmenler hem fiziksel hem de psikolojik olarak zorlu koşullarda çalışacaklar. Öğretmenlerin bu süreçte desteklenmesi çok önemlidir. Ayrıca bu sene dördüncü sınıfta olan, staja gidecek öğretmen adaylarının eğitimlerinin ilk iki senesini salgında uzaktan eğitimle tamamladıklarını düşünüldüğünde, bu durumun yeni öğretmenlerin hazırbulunuşluğunu ve yeterliliklerini nasıl etkileyeceği eğitim politikaları kapsamında incelenmesi gereken konulardan biridir. Deprem bölgesinde gönüllü olarak çalışan rehber ve psikolojik danışmanların, depremden sonra göç eden ama eğitim-öğretim başlayınca bölgeye geri dönecek öğretmenlerin, ayrıca bölgeden ayrılıp farklı illerde

çalışmaya başlayan öğretmenlerin şu anda buldukları ve daha sonra görev alacakları illerde psikososyal açıdan desteklenmesi de önceliklendirilmelidir.

Deprem bölgesinden Türkiye'nin farklı illerine yapılan öğrenci nakilleri ise özellikle nakillerin yoğun olduğu okullarda rehber ve psikolojik danışman ihtiyacını artırabilir. Tüm okullarda yürütülen psikososyal destek programının okuldaki tüm öğretmenlerin işbirliğiyle yürütülmesi önemli olacaktır. İhtiyaçları farklılaşan eğitim kurumlarının bu süreci nasıl yürüteceğine dair okul bazlı çalışmalar, öğretmenlerin işbirliği ve dayanışması afet ve kriz dönemlerinde özellikle önem kazanıyor.

Eğitime erişimi ve dönüşü özel önlem gerektiren gruplar

Erken çocukluk eğitimi

Erken çocukluk eğitimi alanında çalışan STÖ'ler deprem bölgesinde erken çocukluk bakımı ve okulöncesi eğitim uygulamalarına ihtiyacın büyük olduğunu belirtiyor. Bölgede 9 Mart itibarıyla 396 okulöncesi eğitim çadırı bulunuyor. Ayrıca erken çocukluk alanında çalışan kurumlar da çadır ve konteyner sınıflar kurmaya devam ediyor. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Çok Amaçlı Erken Çocukluk Eğitimi Merkezi ([ÇABAÇAM](#)), Kahramanmaraş'ta bir, Adıyaman'da iki tane olmak üzere 3-6 yaş arası çocuklara yönelik ÇABAÇAM Eğitim Destek Birimi kurdu. Bu birimlerde gönüllü öğretmenler çalışıyor. Sürekliliğin sağlanması için bu merkezlerde çalışacak gönüllü öğretmenler aranıyor. Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Gaziantep Nurdağı, Hatay Defne ve Adıyaman'da Fiba Holding ile birlikte kuracakları çadırkentlerde aile, çocuk ve kadın merkezleri kuracak. Bu merkezlerde 3-4, 5-6 yaş çocuklara ve ebeveynlere yönelik programlar uygulanacak. Bu programların başka konteyner ve çadırkentlerde, gezici hizmet aracıyla merkezden uzak ilçe ve köylerde de yaygınlaştırılması hedefleniyor.

Göç edilen illerde ise çocukların zorunlu eğitim kapsamında olmayan okulöncesi eğitime devamıyla ilgili belirsizlikler bulunuyor. Afet bölgesinden nakil olan öğrencilere ilişkin MEB tarafından paylaşılan verilerde [öğrencilerin kademelere göre dağılımı yer almıyor](#). Zorunlu eğitim kapsamında olmadığı için okulöncesi eğitimdeki öğrencilerin afet sonrasında bölgede ya da göç ettikleri ilde okula dönmesinde yaşanabilecek sorunlara yönelik önleyici tedbirlerin alınması önemlidir.

Özel gereksinimli çocuklar

Hem deprem bölgesinde hem de bölgeden göç eden çocuklar arasında özel gereksinimli çocuklar da bulunuyor. Özel gereksinimli çocuklar bu süreçte barınma, yiyecek, hijyen, kıyafet, ilaç gibi temel ihtiyaçlara ek olarak, [rutinlerinin bozulması](#) gibi nedenlerle de [zorluklar yaşıyorlar](#). Özel eğitim sistemi içinde sunulan hizmetler çocukların sosyal ve duygusal, psikomotor ve akademik beceriler, dil edinimi ve rehberlik gibi alanlarda geniş kapsamlı ihtiyaçlarına cevap veriyor. Destek hizmetlerinin ortadan kalkması öğrenciler ve aileleri için süreci daha zorlu hâle getireceğinden özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine erişimde rapor sürecinin kolaylaştırılması olumlu bir adımdır. Bölgede MEB tarafından [32 adet özel eğitim destek çadırı](#) kuruldu. Buralarda gönüllü özel eğitim öğretmenleri ve rehber öğretmenler görev alıyor. Bölgedeki özel eğitim öğrencisi sayısı tam olarak bilinmese de mevcut durumda özel eğitim desteği veren mekanlar kalıcı hâle getirilmelidir ve bölgeye öğretmen ataması kritiktir. Göç edilen illerde çocukların ivedilikle kaynaştırma eğitimine veya ayrıştırılmış/yarı ayrıştırılmış özel eğitime devamının sağlanması, devam edilen okullarda koşullarının nasıl olduğunun takip edilmesi ve özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmalarının sağlanması çok önemli olacaktır.

Sığınmacı ve mülteci çocuklar

Deprem Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin yaklaşık yarısını etkiledi. Türkiye’de bulunan yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli insanın [1,7 milyonu](#) depremden etkilenen 10 ilde yaşıyordu. FİSA Çocuk Hakları Merkezi’nin raporu özellikle mültecilerin çadır, gıda gibi [yardımlara erişimde sıkıntı](#) yaşadığına işaret ediyor. Bu bakımdan, bölgede kalan mülteciler için koşulların daha da sert olduğu görülüyor. Deprem bölgesinden başka illere göç etmek isteyen mültecilere yönelik, ikamet ettikleri ile göre değişen iki yol bulunuyor. Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman ve Malatya’da yaşayan mülteciler, yol iznine gerek olmaksızın Türkiye’deki diğer illere göç edebiliyorlar ve gittikleri illerdeki il göç idaresi müdürlüklerine başvuru yaparak 60 gün süreyle yol izni belgesi düzenleyebiliyorlar. Depremden etkilenen diğer illerde yaşayan ve başka illere göç etmek isteyen mültecilerin yaşadıkları illerdeki il göç idaresi müdürlüklerine başvurmaları gerekiyor. Barınma sorunu ve tedavi ihtiyacı gibi mağduriyet durumları göz önüne alınarak il göç idareleri yol izni belgesi düzenleyebiliyor. Ancak mülteciler hava yoluyla tahliye olamıyor, varış illerinde kamu idaresinin sunduğu konaklama imkânlarından [faydalanamıyorlar](#). Mülteci çocuklar, göç ettikleri illerdeki okullara kayıtlarını alabilirler. Türkiye genelinde 2021-22 eğitim-öğretim yılında mülteci öğrencilerin [%32,45’i eğitim dışındaydı](#). Bu bakımdan, deprem öncesinde bölgede bulunan [358 bin 376 mülteci öğrencinin](#) takibinin yapılması ve onlara

akranlarıyla eşit nicelikte ve nitelikte hizmet sunulması bu oranın artışının engellenmesi için gereklidir. Eğitim hizmetleri sunulan ortamların çocukları deprem bölgesi içinde yaşanan şiddet ve ayrımcılık olaylarından koruyan, güvenli alanlara dönüşmesi elzemdir.

Abdal, Dom ve Roman çocuklar

Deprem öncesinde de ayrımcılığa sıklıkla maruz kalabilen, [barınma koşulları kötü olan](#) ve yoksullukla mücadele eden Abdal, Dom ve Roman gruplar deprem sonrası oluşan [temel ihtiyaçlara erişimde](#) zorluk yaşıyorlar. Yoksulluk, deprem bölgesinden başka şehirlere göç etmeye engel teşkil ettiğinden sosyoekonomik olarak zorluk içinde olan Abdal, Dom ve Roman öğrencilerin çoğunlukla bölgede kalacakları düşünülebilir. Kırkayak Kültür, 2020’de yayımladığı [Okumuşluk Ele Geçmez](#) raporunda Dom ve Abdal çocukların okul kayıt oranlarının düşüklüğüne, okula devam ve okulu terk oranlarının yüksekliğine dikkat çekmişti. Mülteci öğrencilere paralel şekilde Abdal, Dom ve Roman çocukların da eğitimden kopuşlarının önüne geçilmesi ve eğitim ortamlarının onları zorlayıcı hayat şartlarından koruyan, ihtiyaç duydukları yardımları almalarını sağlayan alanlar hâline gelmesi gereklidir.

Kız çocuklar

Afetlerde [toplumsal cinsiyet eşitsizliği](#) derinleşiyor ve özellikle ergenlik dönemindeki [kız çocuklar](#) afetlerden en olumsuz etkilenen gruplar arasında yer alıyor. Çocukları kırılganlaştıran, yoksulluk, engellilik gibi kesşimsel durumlarda [riskler](#) kız çocuklar için [daha da artıyor](#). 2021-22 eğitim-öğretim yılında ortaöğretimde [kız çocukların okullulaşma oranının](#) en düşük olduğu bölge %78,6’yla Güneydoğu Anadolu’ydu. Araştırmalar, salgın ve doğal afetler nedeniyle okulla bağı zayıflayan çocukların, afet sonrasında da [eğitime dönmeme olasılığının arttığını gösteriyor](#). Kız çocukların okula dönüşlerinin önceliklendirilmesi, eğitimle bağlarının korunması bu risklere yönelik etkili müdahalelerin başında geliyor.

Köylerde yaşayan çocuklar

Deprem bölgesindeki kırsal alanlarda eğitimin mevcut durumunun ve ihtiyaçlarının izlenmesi de oldukça önemlidir. Köy okulları ve köy öğretmenleriyle çalışmalar yapan KODA, ihtiyaçların farklılaşabildiğine, kırsalda eğitimin ihtiyaçlarına dair veri eksikliğinin depremle arttığına dikkat çekiyor. Depremi ardından bazı köylerde nüfus arttı, bazı köylere göçler oldu, bazı köylerde

sağlam olan okul binaları barınma ve yiyecek deposu olarak kullanılmaya başlandı. KODA, hazırladığı [bilgi notunda](#) kırsalda eğitimi etkileyebilecek önemli durumlara işaret ediyor. Köylerden taşınmalı eğitimle merkezdeki okullara giden öğrencilerin durumlarının netlik kazanması gerektiğine; eğitimlere başlandığında, barınma, depo gibi amaçlarla kullanılan okul binalarının durumun anlaşılmasının önemine işaret ediyor. Kent merkezlerinde, ilçelerde yaşayan köy okulu öğretmenlerinden evleri yıkılan ya da hasar alanların barınma koşullarının köydeki okula gelip gitmesini etkilediği durumda çözümlerin geliştirilmesi gerekiyor. KODA bunların yanı sıra deprem bölgesine yapılacak öğretmen atamalarında köylere ayrılacak kontenjanın izlenmesinin önemini de vurguluyor. Kırsal alandaki eğitim ihtiyaçlarına yönlendirilecek kaynakların, ihtiyaçların afet dönemiyle birlikte artacağı dikkate alınarak planlanması gerekiyor. Köy okullarının afet öncesi dönemdeki ihtiyaçları afete bağlı göçlerle birlikte köylere daha fazla kişinin yerleşmesiyle daha akut hâle gelebilir. Afet öncesindeki ihtiyaçların nasıl değiştiği de afet yönetimi kapsamında izlenmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır.

Takip ve destek mekanizmaları

Hem afetten önce eğitim dışında olan çocukların durumunun izlenmesi hem de afetle birlikte eğitim dışına çıkacak çocukların tespit edilmesi afet dönemi eğitim politikaları için öncelikli uygulama olmalıdır. Bu çerçevede afetin hangi özelliklere sahip çocukların eğitim dışına çıkma riskini arttırdığının tespit edilmesi önemlidir. Örneğin afetle birlikte evi yıkılan, birinci derece yakınlarını kaybeden ya da yaşadığı hanenin geliri afetle birlikte önemli ölçüde azalan çocukların eğitim dışına çıkma riski daha yüksek olabilir. Benzer şekilde afet bölgesi dışına yapılan göç bazı çocukların eğitime devam etmesini sağlasa da bazı özelliklere sahip çocuklarda tam tersi bir etki yaratabilir. Bunun dışında afet öncesinde de eğitim dışına çıkma nedenlerinden olan kapsayıcı olmayan eğitim ortamı, akran zorbalığı vb. faktörler göç eden çocukların eğitime devamını etkileyebilir. Bu sebeple, hem göç edilen illerde hem de deprem bölgesindeki okullarda, kırılgan gruplardaki çocukların eğitime erişimi ve devamıyla ilgili takip ve destek mekanizmalarının kurulması ve kapsayıcı okul ikliminin yaratılması çok önemli olacaktır. Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Merkezi (SEÇBİR) de [Deprem Ardından Okula Dönüşte Katılımcı ve Kapsayıcı Sınıf Ortamları için Öğretmenlere Öneriler](#) başlıklı notlarında depremin ardından öğrencilerin eğitime erişiminin ve devamının sağlanmasında kapsayıcılığın önemine işaret ediyor. Bu çerçevedeki ilk bilgi notunda okula dönüşte deprem bölgesinden gelen öğrencilerle diğer öğrencilerin ilk temasında tanışma süreç ve etkinliklerinin önemine; ikincisinde sınıfı öğrenciler arasında etkileşimi destekleyen, öğrencilerin ortak amaçlar doğrultusunda ve işbirliği içerisinde çalıştığı güvenli bir topluluğa dönüştürmenin yollarına; üçüncüsünde ise depremin ardından okulda katılım hakkını hayata geçirmenin önemi ve yollarına odaklandı.

Değerlendirme

Afetlerde benzer geçmiş süreçleri değerlendirmek, yapılanları kaydetmek ve izlemek önemlidir. Geçmiş deneyimlere bakmak önemli içgörüler sunabilir, tekrarlanan hataları görünür kılabılır ve sonraki süreçlerde yapılması gerekenler için ipuçları barındırabilir. ERG'nin, 1997-2007 arasındaki kamusal eğitim politika ve uygulamalarını değerlendirdiği [ilk Eğitim İzleme Raporu \(EİR\)](#) 2007'de, 1999'da yaşanan Gölcük ve Düzce depremlerine atıfla "[ü]st üste yaşanan depremler sonrasında yeni yapılan okulların depreme dayanıklılığı önem kazanmış, önceki yıllarda yapılan okulların depreme dayanıklı kılınması için önlemler alınmaya başlanmıştır." diye belirtiliyor. 2011 yılında yaşanan Van ve Erciş depremlerinin ardından [EİR 2011](#) ve [EİR 2012](#)'de de depremlerin eğitime etkilerine odaklanılıyordu. Bu raporlarda yer verilen değerlendirmeler ve atılan adımlar, Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından yapılanlarla karşılaştırıldığında gelişmeler olduğu kadar tekrar eden sorunlar olduğu görülebilir.

- Deprem bir kez daha güçlü, çocuk hakları temelli, hem ulusal hem bölgesel hem de yerel ölçekte çocuk koruma politikası ihtiyacını ortaya koydu. Gerek geçmiş deneyimler gerek uluslararası ve ulusal alanyazın afetler sırasında ve sonrasında çocukların çeşitli risklere, ihmal ve istismara daha açık olduğuna işaret ediyor. Deprem bölgelerinde toplu yaşamın yoğun olduğu yerlerde, çocuk istismarına yönelik kontrol takip mekanizmaları yaratılmalı, risklere ortam yaratabilecek koşulları giderecek tedbirler alınmalıdır. Afetler sonrasında çocukların karşılaşılabileceği riskler arasında yer alan en kötü biçimleriyle çocuk işçiliğinin bölgede deprem öncesinde de önemli bir sorun alanı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.
- Çocuklara yönelik hizmet sunan ve çocuk haklarının yaşama geçmesinde yükümlülüğü bulunan aktörlerin eşgüdüm içinde hareket ettiği, çocuklara tüm hak alanlarında etkili destek sunulan bir yapı için sosyal refah, eğitim, sağlık, geçim kaynakları ve adli sistemler arasındaki sistemsel bağlantılar güçlendirilmelidir.
- Geçici barınma alanlarında "çocuk dostu mekânlar" kurulmalı ve bu mekânlarda eğitim ve psikososyal desteklerin yanı sıra onarıcı serbest oyuna, dinlenme alanları ve zamanları, boş zamana da erişebilmeleri sağlanmalıdır.
- Deprem bölgesindeki mevcut durumu ve ihtiyaçları anlamak, planlama yapmak, planlamaları izlemek, STÖ'ler de dahil ilgili kurumların doğru müdahaleler ve işbirlikleri geliştirebilmesi için çeşitli verilerin güvenilir biçimde toplanması ve kamuoyuyla paylaşılması kritik ihtiyaçların başında geliyor. Örneğin, deprem bölgesindeki eğitim

kurumlarının sağlamlık durumu, hayatını kaybeden öğretmen ve öğrenci sayısı, sağlık kuruluşlarında tedavisi devam eden öğretmen ve öğrenci sayısı, bölgeden göç eden öğretmen ve öğrenci sayısı, yer değiştirme başvurusu yapan öğretmen sayısı, bölgede olan ama göreve dönememiş öğretmen sayısı, yeni atanacak öğretmen sayıları vb. bilgilere ihtiyaç duyuluyor.

- Bölgedeki öğretmenlerin psikolojik iyi olma hâlleri, yaşam koşullarının niteliği ve desteklerin sürdürülebilirliği, yeni atanacak öğretmenlerin nerelerde görevlendirileceği ve barınma koşulları, eğitim-öğretimi etkileyecek önemli unsurlardır. Deprem bölgesi için kurulacak sistemin ve planlamaların kamuoyuyla paylaşılması ihtiyaçların daha net anlaşılmasına ve güven ortamı oluşmasına katkı sunabilir.
- Hem bölgedeki öğretmenlerin hem de yeni atanacak öğretmenlerin kalıcı konutlarına ulaşması önceliklendirilmeli ve öğretmenlerin bölgedeki görevlerinin sürekliliği sağlanmalıdır.
- Birçok öğretmen açısından desteğe en çok gereksinim duyulan dönemin bölgede görevlerine yeniden başladıkları dönem olduğu öngörülebilir. Akut dönemden sonra, travma sonrası stres bozukluğuyla karşılaşma sıklığının artması bekleniyor. Hem bölgedeki öğretmenler hem de yeni atanacak öğretmenler için destekleyici ve sürekliliği olan mekanizmalar kurulması gerekiyor.
- Psikososyal destek çadırlarında görev yapan rehber öğretmen/psikolojik danışmanın düzenli süpervizyona, maruz kaldıkları ikincil travmanın etkilerini hafifletmek için duygusal regölasyon/stabilizasyon desteğine ihtiyaçları bulunuyor.
- Paylaşılan psikososyal destek programları ve materyallerinin sahada kullanıma ve hedef kitlelere uygunluk, öngörülemeyen çıktıları, kapsayıcılık bakımından etki değerlendirmesinin yapılması, gerekiyorsa güncellenmesi programların etkisini artırabilir.
- Deprem bölgesindeki öğretmenler için özellikle öğretmenler arası dayanışma ve bu dayanışmanın sürekliliği önemlidir. Dayanışma içinde olan öğretmen toplulukları mekân, donanım, iletişimi ve işbirliklerini kolaylaştırıcı mekanizmalar yoluyla desteklenmelidir.
- “İyileşme” süreci öğretmenlerin, öğrencilerin ve ailelerin etkin katılımıyla gerçekleşebilir. Süreçlerin öğretmenler ve öğrenciler için katılımcı hâle getirilmesi güçlendirici olacaktır.
- Deprem bölgesindeki öğrencilere akademik destekler sunulmasının yanında öğrencilerin ders çalışmaya başlamaya psikolojik olarak hazır olmalarına özen gösterilmeli, gerektiği durumlarda akademik destek yerini psikososyal desteğe bırakmalıdır.

- Depremi ardından yaşanan fiziksel ve duygusal kayıplar ergenleri derinden etkiledi. Ergenlerin bazıları arama kurtarma çalışmalarına katılmak durumunda kaldı. Liseye ve üniversiteye giriş sınavına hazırlananların kaygıları arttı. MEB bu öğrenciler için bölgede destekleme ve yetiştirme kursları açtı. Bu kursların yanı sıra gençlerin yaşadığı travmaların iyileştirilebilmesi, sınav kaygılarının giderilebilmesi için psikososyal destek programlarının yürütülmesine, bu çalışmaların ergenler özelinde planlanmasına ihtiyaç bulunuyor.
- Öğretim programları bölgenin koşullarına ve öğrencilerin farklılaşabilecek ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden düzenlenmeli, bu kapsamda öğretmenlerin ve öğrencilerin travmayla başa çıkmasını kolaylaştıracak barış ve yurttaşlık eğitimi gibi konulara ağırlık verilmesi değerlendirilmelidir.
- Psikososyal desteğin yanı sıra sanatsal ya da sportif çalışmalar da sunulmalı; MEB, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında bu yönde işbirliği güçlenmelidir.
- Deprem öncesinde okula kayıtlı olmayan çocuklar için özel önlemlere ve planlamaya ihtiyaç bulunuyor.
- Öğrencilerin yeni yerleşim yerlerinde ve eğitim ortamlarında ayrımcı ve dışlayıcı tutum ve davranışlara maruz kalmasını önleyici tedbirler alınmalıdır.
- Depremi ikinci ayı itibarıyla alanda eğitime yönelik duruma, yürütülen çalışmalara ve devam eden ya da yeni oluşan ihtiyaçlara yönelik şeffaf, kapsamlı ve ayrıştırılmış bilgi akışı sağlanmalıdır. İhtiyaçların karşılanmasına yönelik ise kamu kurumları, sivil toplum, hükümetlerarası örgütler ve uluslararası kuruluşlar ile özel sektör arasında etkili koordinasyon sağlanmalıdır.
- Bölgede yapılan çalışmaları daha etkili kılmak diğer paydaşlar da sürece dahil edilerek eşgüdüm sağlanmalıdır. Ek olarak, Olağanüstü Durumlarda Eğitim için Kurumlararası Ağ (Inter-Agency Network for Education in Emergencies- INEE) gibi deneyim ve bilgi paylaşımı, savunuculuk, kılavuz ve eğitim materyali geliştirme konularında ortak çalışmalar yürüten ve standartlar oluşturan uluslararası ağlardaki birikimden yararlanılması Türkiye'nin strateji oluşturma sürecini güçlendirecektir.
- Bölgede yürütülen denetim, ölçme, izleme ve değerlendirme çalışmalarının ve sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması STÖ'lerin ve eğitimin diğer paydaşlarının da sürece daha etkin katılmasını sağlayacaktır. Olağanüstü durumlarda eğitim hizmetlerinin güçlenmesi yaşanan deneyimlerin aktarılması ve bunlardan dersler çıkarılmasıyla

mümkündür. Dolayısıyla, günlük raporlama ve düzenli araştırma etkinliklerinin yaygınlaşması ve bu konuda erişilebilir veritabanlarının oluşturulması çok önemlidir.

- AFAD'ın kurumlar arasında işbirliğinin sağlanabilmesi için oluşturduğu Türk Afet Risk Haritasından özellikle bölgedeki eğitim planlamalarında nasıl yararlanıldığının paylaşılması yararlı olacaktır. Eğitim ortamlarının da içinde bulunduğu yerleşim alanlarının coğrafi koşullarına yönelik riskleri göz önünde bulundurularak olası afetlere karşı hazırlanması ve okul paydaşlarının bu konuda güçlendirilmesi hayatidir.
- 2021 yılı İçişleri Bakanlığı tarafından "Türkiye Afet Eğitim Yılı", 2022 yılı ise "Afet Tatbikat Yılı" olarak ilan edildi. 2022 yılında MEB ve İçişleri Bakanlığı arasında imzalanan Afet Tatbikatları Protokolü kapsamında yapılanların ve Dünya Bankası'nın sağladığı krediyle gerçekleştirilen Okullarda Afet Riskinin Yönetimi Projesi kapsamında yapılan çalışmaların paylaşılması deneyimlerden yararlanılması, güven ortamının inşası ve depremlerin ardından oluşan ihtiyaçların anlaşılması bakımından önemli olacaktır.
- AFAD, "Afete Hazır Okul" programı kapsamında yayımladığı Okul Afet ve Acil Durum Planı'nda okul afet planlarının yapılmasını öneriyor.¹³ Okulun afete hazırlıklı olabilmesi için, okul afet planlarının oluşturulması ve uygulanmasını kapsayan bütünlük okul ve acil durumu yönetiminin gerekliliğini vurguluyor. "Okullarda Afet ve Acil Durum Yönetimi" kapsamında üç ana faaliyet alanı bulunuyor: "Risk değerlendirme ve planlama (tehlike ve risk analizi, okul ve aile planlaması), fiziksel korunma (zarar azaltma, sağlam ve güvenli okul binaları), müdahale kapasitesini geliştirme (okul tatbikatları, öğrenci teslim prosedürleri). Bölgede buna yönelik yapılan çalışmaların kamuoyuyla paylaşılması ihtiyaçların anlaşılmasına ve güven ortamı oluşmasına katkı sunabilir.
- Karşı karşıya kaldığımız krizlerin çeşitlendiği ve kesişimsel etkilerinin her geçen gün daha da güçlü şekilde hissedildiği bir dönem içerisindeyiz. Bu nedenle, bir yandan Kahramanmaraş merkezli depremlerin akut ve kısa dönemli ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yürütülürken eşzamanlı olarak içinde bulunulan iklim ve biyolojik çeşitlilik krizlerinin etkisi dikkate alınmalı ve kısa, orta, uzun dönemli planlamalara hızla dahil edilmelidir. Deprem bölgesi iklim krizinin etkilerinin en çok hissedildiği bölgeler arasındadır. İklim krizini de kapsayan çoklu krizlerden en fazla etkilenen gruptan biri de çocuklardır.

---

¹³ AFAD, t.y.

Kaynakça

AFAD (t.y). Afete hazır okul. Mart 2023, <https://www.afad.gov.tr/afadem/afete-hazir-okul>

Afet-Çocuk Sivil Koordinasyon Ekibi (t.y.). Anasayfa. Mart 2023, <https://afetcocukkoordinasyon.org>

Afet-Çocuk Sivil Koordinasyon Ekibi (2023). Deprem sonrası dönemde öğretmenin alet çantası. Mart 2023, <https://drive.google.com/drive/folders/1ubZFpEslhGTqEiNywAltWqQbbQESJPoH>

Akkaya, O. (2023, 17 Şubat). Depremde engelli olmak: Ayrı çadır, tekerlekli sandalye, tuvalet ihtiyacı. *Gazete Duvar*. Mart 2023, <https://www.gazeteduvar.com.tr/depremde-engelli-olmak-ayri-cadir-tekerlekli-sandalye-tuvalet-ihiyaci-haber-1604034>

Aktaş Salman, U. (2020, 26 Ağustos). Uzun hikâye | Okula dönüşün zorlu problemleri. *ERG Blog*. Mart 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/uzun-hikaye-okula-donusun-zorlu-problemleri/>

Arık, B. M. ve Aktaş Salman, U. (2020-2021). Türkiye’de koronavirüsün eğitim etkileri yazı dizisi. *ERG Blog*. Mart 2023, https://www.egitimreformugirisimi.org/arastirma-yazilari/?tx_post_tag=koronavirusun-egitime-etkileri

Arslan, S. (2023, 20 Şubat). Bodrum'da depreme dayanıklı olmayan lise için tahliye kararı. *Gazete Duvar*. Mart 2023, <https://www.gazeteduvar.com.tr/bodrumda-depreme-dayanikli-olmayan-lise-icin-tahliye-karari-haber-1604625>

ASHB (2018, 11 Ekim). Psikososyal destek nedir? Mart 2023, https://www.aile.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Psikosoyal_Destek_%20Nedir.pdf

AYMED, CİSST, ESHID, FİSA Çocuk Hakları Merkezi, Hafıza Merkezi, Kapasite Geliştirme Derneği ve Yurttaşlık Derneği (t.y.). 6 şubat 2023 - Kahramanmaraş - Pazarcık ve Elbistan depremleri ön gözlem raporu. Mart 2023, <https://chm.fisa.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/6-Subat-2023-Kahramanmaras-Pazarcik-ve-Elbistan-Depremleri-On-Gozlem-Raporu.pdf>

BBOM Öğretmen Köyü (t.y.). Öğrenme ortaklığı programı - Birlikte iyileşiyoruz. Mart 2023, <https://ogretmenkoyu.baskabirokulmumkun.org/ogrenme-ortakligi-programi/birlikteiyilesiyoruz/>

BBOM Öğretmen Köyü (2023a, 7 Mart). Bir afet veya toplumsal travma sonrasında çocukların desteklenmesi: İlkokul dönemi. Mart 2023, <https://ogretmenkoyu.baskabirokulmumkun.org/bir-afet-veya-toplumsal-travma-sonrasinda-cocuklarin-desteklenmesi-ilkokul-donemi/>

BBOM Öğretmen Köyü (2023b, 7 Mart). Bir afet veya toplumsal travma sonrasında çocukların desteklenmesi: Okul öncesi dönemi. Mart 2023, <https://ogretmenkoyu.baskabirokulmumkun.org/bir-afet-veya-toplumsal-travma-sonrasinda-cocuklarin-desteklenmesi-okul-oncesi-donemi/>

Bianet (2023, 1 Mart). Diyarbakır, Urfa ve Kilis'te okullar açıldı. Mart 2023, <https://m.bianet.org/bianet/toplum/274962-diyarbakir-urfa-ve-kilis-te-okullar-acildi>

Cumhuriyet (2023, 21 Şubat). Aksaray'da 3 okula 'deprem riski' tahliyesi. Mart 2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/aksarayda-3-okula-deprem-riski-tahliyesi-205394>

ÇABA Çok Amaçlı Erken Çocukluk Eğitimi Merkezi (t.y.). Anasayfa. Mart 2023, <https://cokamaclimerkez.comu.edu.tr>

Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği (2021). Salgın ve doğal afetler sırasında çocukların korunması: Çocuk hakları örgütleri için bir izleme raporu. Mart 2023, [https://cokmed.net/ps-sistem/dosyalar/files/Salgın%20ve%20Doğal%20Afetlerde%20Cocukların%20Korunması\(1\).pdf](https://cokmed.net/ps-sistem/dosyalar/files/Salgın%20ve%20Doğal%20Afetlerde%20Cocukların%20Korunması(1).pdf)

Dokuz8 Haber (2023, 20 Şubat). İzmir Valiliğinden okul açıklaması: 8 okul tahliye edilecek, 29 okul güçlendirilecek. Mart 2023, <https://www.dokuz8haber.net/izmir-valiligi-kentteki-okul-binalarindaki-deprem-calismalarina-iliskin-aciklama-yapti-29-okulda-guclendirme-devam-ediyor-8-okul-tahliye-edilecek>

Ege Meclisi (2023, 20 Şubat). Manisa'da depreme dayanıksız okullara yıkım kararı. Mart 2023, <https://www.egemeclisi.com/manisada-depreme-dayaniksiz-okullara-yikim-karari>

EGED (t.y.). Afetlerde ve afet sonrasında engellilerin risk durumlarında güvenliğinin sağlanması için ek tedbirler alınması hukuki bir gerekliliktir. Mart 2023, <http://eged.org/node/1324>

Eğitim-Sen (2023, 25 Şubat). Deprem bölgelerinde eğitim emekçilerinin tayin hakkı genişletilmeli, eğitimin başlaması için tüm ihtiyaçlar hızla giderilmelidir. Mart 2023, <https://egitimsen.org.tr/deprem-bolgelerinde-egitim-emekcilerinin-tayin-hakki-genisletilmeli-egitimin-baslama-icin-tum- ihtiyaclar-hizla-giderilmelidir/>

ERG (2008). Eğitim izleme raporu 2007. Mart 2023, https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_EIR_2007-1.pdf

ERG (2012). Eğitim izleme raporu 2011. Mart 2023, https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_EIR-2011.pdf

ERG (2013). Eğitim izleme raporu 2012. Mart 2023, https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_Eğitim-İzleme-Raporu-2012.pdf

Feriver, Ş. ve Arık, B. M. (2021). Eğitim izleme raporu 2021: Eğitimin içeriği. *Eğitim Reformu Girişimi*. Mart 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2021-egitimin-icerigi/>

Gazete Duvar (2023, 19 Şubat). Çorlu'da 5 okul riskli: Öğrenciler nakledilecek. Mart 2023, <https://www.gazeteduvar.com.tr/corluda-5-okul-riskli-ogrenciler-nakledilecek-haber-1604469>

Güneş, N. (2023, 21 Şubat). Mardin'de beş okula tahliye kararı. Mart 2023, <https://www.sabah.com.tr/mardin/2023/02/21/mardinde-bes-okula-tahliye-karari>

Hürriyet (2023, 3 Mart). Mersin'de 59 okul deprem riski nedeniyle tahliye edildi. Mart 2023, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/mersinde-59-okul-deprem-riski-nedenyle-tahliye-edildi-42228456>

INEE (2010). Minimum standards for education: Preparedness, response, recovery. Mart 2023, <https://inee.org/resources/inee-minimum-standards>

INEE (2021). Mind the gap: The state of girls' education in crisis and conflict. Mart 2023, <https://inee.org/sites/default/files/resources/INEE%20Mind%20the%20Gap%20Report%20v2.0%20LowRes.pdf>

Pörtner, H. O., Roberts, D. C., Tignor, M. M. B., Poloczanska, E., Mintenbeck, K., Alegría, A., Craig, M., Langsdorf, S., Löschke, S., Möller, V., Okem, A. ve Rama, B. (Ed.). (2022). Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability. Summary for policymakers. *Working Group II contribution to the WGII Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Mart 2023, https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_SummaryVolume.pdf

İleri Haber (2023, 2 Mart). 'Bursa'da depreme dayanıklı olmayan 12 okul tahliye ediliyor'. Mart 2023, <https://ilerihaber.org/icerik/bursada-depreme-dayanikli-olmayan-12-okul-tahliye-ediliyor-151628>

Keber, F. (2023, 28 Şubat). Urfa'da okulların açılmasına tepki: Çocuklarımızı kim koruyacak? *Gazete Duvar*. Mart 2023, <https://www.gazeteduvar.com.tr/urfada-okullarin-acilmasina-tepki-cocuklarimizi-kim-koruyacak-haber-1605998>

Kırkayak Kültür (2020). "Okumuşluk ele geçmez." Türkiye'deki Dom ve Abdal çocukların eğitim durumu: Gaziantep ve Şanlıurfa örnekleri. Mart 2023, https://www.kirkayak.org/wp-content/uploads/2020/09/Okumusluk-ele-gecmez_TR_e-2.pdf

Kırkayak Kültür (2023, 21 Şubat). Deprem bülteni. Mart 2023, <http://www.kirkayak.org/wp-content/uploads/2023/02/Turkce.pdf>

Kıyıcı, G. (2021). Eğitim izleme raporu 2021: Eğitim ortamları. *Eğitim Reformu Girişimi*. Mart 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2021-egitim-ortamlari/>

KODA (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri: Köylerde durum ne? Mart 2023, <https://kodegisim.org/wp-content/uploads/2023/02/6-SUBAT-KAHRAMANMARAS-DEPREMLERI-KOYLERDE-DURUM-NE-BILGI-NOTU.pdf>

MEB (2021, 23 Mart). Afet ve acil durumlara karşı "MEB AKUB" ekipleri kuruluyor. Mart 2023, <https://www.meb.gov.tr/afet-ve-acil-durumlara-karsi-meb-akub-ekipleri-kuruluyor/haber/22860/tr>

MEB (2022). Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2021-2022. Mart 2022, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2021_2022.pdf

MEB (2023a, 6 Şubat). Deprem bölgesinde yürütülen çalışmaların koordinasyonunu için kriz masası kuruldu. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/deprem-bolgesinde-yurutulen-calismalarin-koordinasyonu-icin-kriz-masasi-kuruldu/haber/28949/tr>

MEB (2023b, 6 Şubat). Tüm Türkiye'de eğitim-öğretime 13 Şubat'a kadar ara verildi. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/tum-turkiyede-egitim-ogretime-13-subata-kadar-ara-verildi/haber/28950/tr>

MEB (2023a, 8 Şubat). Bakan Özer: Bakanlığın 10 ildeki tüm kapasiteleri aktif olarak kullanılıyor. Mart 2023, <https://www.meb.gov.tr/bakan-ozer-bakanligin-10-ildeki-tum-kapasiteleri-aktif-olarak-kullaniliyor/haber/28978/tr>

MEB (2023b, 8 Şubat). MEB, eğitim öğretime verilen araya ilişkin çeşitli kararlar aldı. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/meb-egitim-ogretime-verilen-araya-iliskin-cesitli-kararlar-aldi/haber/28984/tr>

MEB (2023, 9 Şubat). Deprem bölgesindeki illerde öğrenciler için ikinci dönemde devam koşulu aranmayacak. Mart 2023, <https://www.meb.gov.tr/deprem-bolgesindeki-illerde-ogrenciler-icin-ikinci-donemde-devam-kosulu-aranmayacak/haber/28991/tr>

MEB (2023a, 10 Şubat). 2023 LGS'de 8. sınıfın, YKS'de 12. sınıfın ikinci dönem konuları sınav kapsamına dâhil olmayacak. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/2023-lgsde-8-sinifin-yksde-12-sinifin-ikinci-donem-konulari-sinav-kapsamina-dhil-olmayacak/haber/29003/tr>

MEB (2023b, 10 Şubat). Psikososyal destek eylem planı ve psikososyal destek programları yayımlandı. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/psikososyal-destek-eylem-plani-ve-psikososyal-destek-programlari-yayimlandi/haber/29014/tr>

MEB (2023, 12 Şubat). OHAL ilan edilen illerde özel eğitim değerlendirme kurulu rapor süreleri bir yıl uzatıldı. Mart 2023, <https://www.meb.gov.tr/ohal-ilan-edilen-illerde-ozel-egitim-degerlendirme-kurulu-rapor-sureleri-bir-yil-uzatildi/haber/29031/tr>

MEB (2023a, 13 Şubat). Bakan Özer: 10 ildeki tüm okulların hasar tespit çalışmasını yapmadan okulları açmayacağız. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/bakan-ozer-10-ildeki-tum-okullarin-hasar-tespit-calismasini-yapmadan-okullari-acmayacagiz/haber/29046/tr>

MEB (2023b, 13 Şubat). Millî Eğitim Bakanlığı deprem bölgesinde yaraları sarmak için var gücüyle çalışıyor. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/mill-egitim-bakanligi-deprem-bolgesinde-yaralari-sarmak-icin-var-gucuyle-calisiyor/haber/29045/tr>

MEB (2023, 14 Şubat). MEB, deprem bölgesindeki yemek hizmet noktalarını harita üzerinde gösterdi. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/meb-deprem-bolgesindeki-yemek-hizmet-noktalarini-harita-uzerinde-gosterdi/haber/29059/tr>

MEB (2023, 15 Şubat). MEB, "deprem psikoeğitim programları" başlatacak. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/meb-deprem-psikoegitim-programlari-baslatacak/haber/29072/tr>

MEB (2023, 19 Şubat). Depremi ardından yarın 71 ilde eğitim öğretim başlıyor. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/depremin-ardindan-yarin-71-ilde-egitim-ogretim-basliyor/haber/29112/tr>

MEB (2023, 20 Şubat). Bakan Özer, depremden etkilenen 10 ilde eğitim öğretime başlama takvimini açıkladı. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/bakan-ozar-depremden-etkilenen-10-ilde-egitim-ogretime-baslama-takvimini-acikladi/haber/29125/tr>

MEB (2023, 21 Şubat). Bakan Özer, 10 ilden diğere illere 99 bin 853 öğrenci naklinin gerçekleştirildiğini açıkladı. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/bakan-ozar-10-ilden-diger-illere-99-bin-853-ogrenci-naklinin-gerceklestirildigini-acikladi/haber/29132/tr>

MEB (2023, 24 Şubat). OHAL bölgesindeki öğretmen ve meb personeline yer değişikliği hakkı. Mart 2023, <https://www.meb.gov.tr/ohl-bolgesindeki-ogretmen-ve-meb-personeline-yer-degisikligi-hakki/haber/29150/tr>

MEB (2023, 25 Şubat). MEB, deprem yaralarını sarmak için tüm birimleriyle seferberlik hâlinde. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/meb-deprem-yaralarini-sarmak-icin-tum-birimleriyle-seferberlik-halinde/haber/29161/tr>

MEB (2023a, 26 Şubat). Bakan Özer: Adana'da eğitim öğretimi 13 mart'a erteliyoruz. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/bakan-ozar-adanada-egitim-ogretimi-13-marta-erteliyoruz/haber/29165/tr>

MEB (2023b, 26 Şubat). MEB, 1 milyon 200 bin öğretmen için "afet sonrası psikososyal destek" seminerleri başlattı. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/meb-1-milyon-200-bin-ogretmen-icin-afet-sonrasi-psikososyal-destek-seminerleri-baslatti/haber/29164/tr>

MEB (2023, 28 Şubat). Deprem bölgesindeki psikososyal destek faaliyetleri kapsamında 691 bin öğrenci ve veliye ulaşıldı. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/deprem-bolgesindeki-psikososyal-destek-faaliyetleri-kapsaminda-691-bin-ogrenci-ve-veliye-ulasildi/haber/29174/tr>

MEB (2023a, 3 Mart). Deprem bölgesinde eğitim, 1.476 noktada devam ediyor. Mart 2023, <https://www.meb.gov.tr/deprem-bolgesinde-egitim-1476-noktada-devam-ediyor/haber/29246/tr>

MEB (2023b, 3 Mart). OHAL kapsamında eğitim alanında alınan tedbirlere ilişkin cumhurbaşkanlığı kararnamesi yayımlandı. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/ohl-kapsaminda-egitim-alaninda-alinan-tedbirlere-iliskin-cumhurbaskanligi-kararnamesi-yayimlandi/haber/29209/tr>

MEB (2023, 5 Mart). Deprem bölgesindeki öğrencilere 200 bin kırtasiye seti ile 26 milyon ders kitabı ve yardımcı kaynak. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/deprem-bolgesindeki-ogrencilere-200-bin-kirtasiye-seti-ile-26-milyon-ders-kitabi-ve-yardimci-kaynak/haber/29258/tr>

MEB (2023, 7 Mart). Deprem bölgesindeki öğrencilere LGS ve YKS'ye hazırlık desteği için oluşturulan DYK noktası sayısı 649'a çıktı. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/deprem-bolgesindeki-ogrencilere-lgs-ve-yksye-hazirlik-destegi-icin-olusturulan-dyk-noktasi-sayisi-649a-cikti/haber/29269/tr>

MEB (2023, 8 Mart). Bakan Özer: Öğretmenlerimizin zorunlu çalışma yükümlülüklerini deprem nedeniyle 1 yıl erteliyoruz. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/bakan-ozer-ogretmenlerimizin-zorunlu-calisma-yukumluluklerini-deprem-nedeniyle-1-yil-erteliyoruz/haber/29274/tr>

MEB (2023, 10 Mart). Depremden etkilenen öğrencileri izleme grubu oluşturdu. Mart 2023, <http://www.meb.gov.tr/depremden-etkilenen-ogrencileri-izleme-grubu-olusturdu/haber/29290/tr>

MEB HBÖGM (2022). Göç ve acil durumlarda eğitim daire başkanlığı. Mart 2023, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf

MEB İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü (2023, 13 Şubat). Depremden etkilenen 10 ilde eğitim öğretime 1 Mart'a kadar ara verildi. Mart 2023, <https://istanbul.meb.gov.tr/www/depremden-etkilenen-10-ilde-egitim-ogretime-1-marta-kadar-ara-verildi/icerik/4762>

MEB İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü (2023, 18 Şubat). Basın açıklaması. Mart 2023, <https://istanbul.meb.gov.tr/www/basin-aciklamasi/icerik/4780%C2%A0>

MEB ÖRGM (t.y.). Millî Eğitim Bakanlığı deprem sonrası psikososyal destek eylem planı. Mart 2023, http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_02/10202022_Psikososyal_Destek_Eylem_PlanY.pdf

MEB ÖRGM (2021). Okul temelli psikolojik ilk yardım öğretmen uygulama kitabı. Mart 2023,

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_02/09150759_Psikolojik_Ylk_YardYm_OYretmen_KitabY.pdf

MEB ÖRGM (2023, 28 Şubat). Özel eğitim destek çadırı ve alanlarında gönüllü görev alan özel eğitim öğretmenlerimiz, özel öğrencilerimiz ile çalışmalara başladı. Mart 2023, <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-destek-cadiri-ve-alanlarinda-gonullu-gorev-olan-ozel-egitim-ogretmenlerimiz-ozel-ogrencilerimiz-ile-calismalara-basladi/icerik/2299>

Misafir Öğrenci Sistemi (t.y.). Anasayfa. Mart 2023, <https://www.misafirogrenci.org>

Mülteciler Derneği (2023, 15 Şubat). Deprem bölgesinde ikamet eden yabancılar için bilgilendirme. Mart 2023, <https://multeciler.org.tr/deprem-bolgesinde-ikamet-eden-yabancilar-icin-bilgilendirme/>

Ok, S. (2023, 15 Şubat). Deprem değil, engelli dostu olmayan binalar öldürüyor. *Bianet*. Mart 2023, <https://m.bianet.org/bianet/yasam/274274-deprem-degil-engelli-dostu-olmayan-binalar-olduruyor>

ÖRAV (t.y.a). Anasayfa [Youtube kanalı]. Youtube. Mart 2023, <https://www.youtube.com/@ogretmenakademisi>

ÖRAV (t.y.b). Duygudaşlık servisi. Mart 2023, <https://www.orav.org.tr/duygudaslik-servisi>

ÖRAV (t.y.c). ÖRAV'a sorum var. *Padlet*. Mart 2023, <https://padlet.com/oravegitimci/rav-a-sorum-var-iuzg8ba4r24j51ao>

ÖRAV (t.y.d). Yanındayım öğretmenim dilek panosu. *Padlet*. Mart 2023, <https://padlet.com/oravegitimci/yan-nday-m-retmenim-dilek-panosu-2v641t26eundk3tv>

Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası [@ogretmensendika]. (2023, 14 Şubat). *Millî Eğitim Bakanlığına @tcmeb Acil Çözüm Çağrısı. Deprem felaketinin yaşandığı 10 ilde çalışan özel eğitim kurumu öğretmenlerinin sorunları çözülmelidir. Sendikamız üzerine düşeni yapmaya hazırdır. @tcookgm @egitimsen @egitimis @ogretmenlersyfs*. [Görsel ekli]. [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/ogretmensendika/status/1625523325207281664?s=20>

Özer, M. (2023). Education policy actions by the Ministry of National Education after the earthquake disaster on february 6, 2023 in Türkiye. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 12(2), 1-14. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2993737>

Özer, M. [@prof_mahmutozer]. (2023, 14 Şubat). Depremden etkilenen 10 ilde çadır merkezleri, yurtlar, konteyner merkezleri gibi konaklama alanlarını taşımalı eğitim kapsamına aldık. Buradaki öğrencilerimizi ücretsiz olarak okullarına taşıyacağız. [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/prof_mahmutozer/status/1625434866673192961?s=21&t=ZFfwDPtoBQK3Jo49qSlm_w

Özer, M. [@prof_mahmutozer]. (2023, 9 Mart). Afet bölgesinde her kademedede kurduğumuz 1.717 noktada çocuklarımızın eğitimlerini sürdürüyoruz. 396 ana sınıfı, 127 ilkokul 168 ortaokul, 277 lise 717 YKS ve LGS'ye yönelik kurs. #EğitimleGüçlüyüz. [Görsel ekli]. [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/prof_mahmutozer/status/1633716989649731584?s=21&t=QtCLmFufsCQvOHdz2zeVFw

Özer, M. [@prof_mahmutozer]. (2023, 11 Mart). Her türlü zorluğu aşmanın anahtarı, eğitimidir. Afet bölgesinde @tcsavunma ile kurduğumuz 203 Mehmetçik Okulunda, evlatlarımız öğretmenlerimizin bilgisi, askerlerimizin gayretiyle oluşan sevgi ikliminde eğitimlerini sürdürüyor... [Görsel ekli]. [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/prof_mahmutozer/status/1634547285127208960?s=20

Özer, M. [@prof_mahmutozer]. (2023, 11 Mart). Afet bölgesindeki çocuklarımızın eğitimlerini TRT EBA içerikleriyle desteklemek için konteynerlere kurduğumuz televizyon sayısı, 13 bin 60'a ulaştı. En değerlimiz olan öğrencilerimizin eğitim öğretim süreçlerini çok yönlü destekliyoruz. [Görsel ekli]. [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/prof_mahmutozer/status/1634488052578910208?s=20

Özer, M. [@prof_mahmutozer]. (2023, 14 Mart). Bugün itibarıyla 10 ilimizden 242 bin 904 öğrencimizin istedikleri illere nakil işlemini gerçekleştirdik. Evlatlarımızın eğitim süreçlerini destekleyerek her zaman yanlarında olacağız. [Görsel ekli]. [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/prof_mahmutozer/status/1635527097958408192?s=21&t=1ktDws57Po8aCdq7CtK41Q

Romani Godi (2023, 7 Mart). Kahramanmaraş depreminin Roman gruplarının üzerine etkisi bilgi notu. Mart 2023, <https://romanigodi.org/kahramanmaras-depreminin-roman-gruplarinin-uzerine-etkisi-bilgi-notu-the-effects-of-the-kahramanmaras-earthquake-on-roma-groups/>

Sarıgül, H. (2023, 18 Şubat). Otizmli çocuklar ve aileleri, depremi nasıl yaşadı? *Bianet*. Mart 2023, <https://m.bianet.org/biamag/egitim/274407-otizmli-cocuklar-ve-aileleri-depremi-nasil-yasadi>

SEÇBİR (2023, 18 Şubat). Depremin ardından okula dönüşte katılımcı ve kapsayıcı sınıf ortamları için öğretmenlere öneriler. Mart 2023, https://www.sivilsayfalar.org/wp-content/uploads/2023/02/Okula_Donuste_Not_1.pdf

Suna'nın Kızları (t.y.). Afet sürecinde çocukların ihtiyaçlarını nasıl gözetebiliriz? Mart 2023, <https://www.sunaninkizlari.org/dokumanlar/mud-dikkat-edilmesi-gereken-hususlar.pdf>

T.C. Kayseri Valiliği (2023, 20 Şubat). Kamuoyu duyurusu. Mart 2023, <http://www.kayseri.gov.tr/kamuoyu-duyurusu8>

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası (2023, 6 Şubat). Basına ve kamuoyuna: Türkiye'nin deprem riski en yüksek alanlarında kalan okullarımız. Mart 2023, https://www.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=16516&tipi=17&sube=0

Tunca, E., Kesbiç, K., Gencer, E. G, Korlu, Ö. ve Akay S. S. (2022). Eğitim izleme raporu 2022. *Eğitim Reformu Girişimi*. Mart 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2022/>

TÜİK (2022). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları. Mart 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685>

Türk Eğitim-Sen (2023, 25 Ocak). Şubatta en az ücretli öğretmen sayısı kadar, yani en az 80.000 atama yapılacağı duyurulmalıdır. Mart 2023, <https://turkegitimsen.org.tr/181856-2/>

Türk Eğitim-Sen (2023, 1 Mart). Afetle birlikte ortaya çıkan ilave öğretmen ihtiyacımıza binaen yeni atama duyurusu bir an önce yayınlamalıdır. Mart 2023, <https://turkegitimsen.org.tr/afetle-birlikte-ortaya-cikan-ilave-ogretmen-ihtiyacimiza-binaen-yeni-atama-duyurusu-bir-an-once-yayinlamalidir/>

The Committee on the Rights of the Child (2008). Report of the committee on the rights of the child on its general discussion on the right of the child to education in emergencies situation. Mart 2023, <https://www.right-to-education.org/resource/report-committee-rights-child-its-general-discussion-right-child-education-emergencies>

UNHCR Türkiye (2023, 7 Şubat). UNHCR, Türkiye ve Suriye'deki ölümcül depremlerin ardından müdahalede bulunuyor. Mart 2023, <https://www.unhcr.org/tr/38493-unhcr-responds-to-deadly-earthquakes-in-turkiye-and-syria.html>

Yüksekova (2023, 21 Şubat). 2'si Yüksekova'da, 1'i Hakkari'de 3 okul deprem riski nedeniyle tahliye edildi. Mart 2023, <https://www.yuksekovahaber.com.tr/haber/2si-yuksekovada-1-i-hakkaride-3-okul-deprem-riski-nedeniyle-tahliye-edildi-254841.htm>